CÂTEVA ASPECTE PRIVITOARE LA SINTAXA PROPOZIȚIEI ÎN MS. 45, CEA DINTÂI VERSIUNE ROMÂNEASCĂ A VECHIULUI TESTAMENT, EFECTUATĂ DE NICOLAE MILESCU SPĂTARUL

LUCIA-GABRIELA MUNTEANU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iași
luciagabrielamunteanu@hotmail.com

Abstract: Ms. 45 from the Library of the local branch of the Romanian Academy in Cluj-Napoca contains the first integral Romanian translation of the Old Testament, produced by Nicolae Milescu Spatarul in Constantinople between 1661-1664. Milescu's work drew on the 1597 Septuagint Frankfurt edition. The text is of chief importance in Romania's cultural history, illustrating the 17th century local idiomatical context, as well as representing a distinct textual model within the country's biblical tradition. The secondary-type literalism (the source-text itself is a translation, notwistanding its attributes of sacrality) led the scholar to an outstandingly creative linguistic endeavour, emphasized by the use of loanwords, calques and other internal means of producing linguistic innovation. Furthermore, Milescu created, via imitation, a „new" Romanian syntax, one that was of a highly erudite facture, often artificial, and for the first time using figurative syntactic constructions imbued with pragmatic, rhetoric and aesthetic functions. Below we aim to present some of these syntactic mechanisms, part of which are no longer in active use, all reflecting the character of the Romanian biblical language in a time when it presented itself as a functional stylistic variant.
Keywords: Nicolae Milescu, Septuagint, syntactic level, Eugen Coseriu.

PRELIMINARII TEORETICE

1. CE ESTE MS. 45?

MS. 45 reprezintă prima traducere integrală a *Vechiului Testament*, făcută de cărturarul Nicolae Milescu Spătarul (Drăgoi 1979; Munteanu 2012) la Constantinopole, între anii 1661-1664, folosind ca text-sursă ediția *Septuagintei* de la Frankfurt (1597); protograful milescian nu este păstrat sau nu este încă descoperit. Textul MS. 45 reprezintă versiunea revizuită de un alt cărturar care a respectat sursele Spătarului. Revizorul texului lui Milescu (Dosoftei) arată că acesta a mai folosit şi „izvodul slovenesc", adică *Biblia* slavonă tipărită la Ostrog, în Ucraina, în 1595, două ediții diferite ale *Vulgatei*, precum şi „alt izvod letenescu, ce au fost scos de curându den limba jidovască". Textul lui Milescu, revizuit, a stat la baza primei

BDD-A19640 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

versiuni româneşti biblice integrale, tipărite la Bucureşti în 1688, sub coordonarea principelui ţării, Şerban Cantacuzino.

Aşadar, acest text este unul foarte important în istoria culturală, semnificativ pentru „contextul idiomatic" (Coşeriu 2009: 225) al acelui moment, delimitabil şi comparabil cu celelalte din şirul variantelor textuale biblice româneşti şi relevant pentru modul cum acest text re-creează prin sine însuşi un „univers de discurs", ca parte a unui „sistem universal de semnificaţii" (*Ibidem*: 228), căruia să-i aparţină.

2. VALOAREA EPISTEMOLOGICĂ A MS. 45

Din perspectiva ştiinţei filologice, acest manuscris oferă mai multe posibilităţi de cercetare:

– Editarea textului într-o ediţie critică, ale cărei direcţii şi compartimente să aducă un plus de valoare epistemologică, în comparaţie cu alte asemenea lucrări; de pildă, am în vedere aplicarea unor principii superioare de transcriere interpretativă a textului chirilic în alfabet latin şi redactarea unor analize filologice asupra foneticii, lexicului, morfologiei şi sintaxei manuscrisului, alături de observaţii privind lingvistica discursului, contextualizată transferului traductologic din limba greacă în limba română.

– Ediţia ca atare pune în circulaţie un monument de limbă literară veche, într-una din variantele sale stilistice primare, şi facilitează continuarea cercetărilor de gramatică istorică, lingvistică structural-funcţională, lingvistică discursivă. Un text rămas cvasi-necunoscut până la proxima sa ediţie critică face posibile demersuri hermeneutice diverse, orientate din perspectiva intergralismului lingvistic.

– MS. 45 conţine elemente lexicale inedite care vor oferi material de cercetare lexicologilor şi lexicografilor. Printr-un demers analitic-comparativ orientat spre alte versiuni istorice ale *Vechiului Testament*, raportate, ca texte-ţintă, la textele-sursă, se poate adânci şi continua cercetarea contactelor lingvistice ale limbii române cu limbi de cultură superioare, manifestate în procesul complex al traducerii: prin împrumuturi de sens, calcuri lexicale, structuri sintactice imitate, limba română se constituie într-un idiom cult „apt pentru comunicarea scrisă a unor conţinuturi noţionale complexe" (Munteanu 2008a: 18). Acestui efort de traducere i se datorează o limbă română reînnoită, îmbogăţită prin „construcţii frazeologice, locuţiuni, expresii şi sintagme, structuri stilistice precum construcţii participiale şi gerunziale, unele perifraze temporale, unele perifraze pasive, construcţii relative, modificări în regimul cazual sau în spectrul semantic al unor prepoziţii, lărgirea funcţionalităţii unor conjuncţii şi modificări în semantismul categorial al unor verbe" (*Ibidem*).

Textul biblic, sub forma unor variante succesive de „hipotexte" ale hipertextului care este, prin excelenţă, Sfânta Scriptură, constituie un material lingvistic încă insuficient explorat ca reper fundamental al evoluţiei ulterioare a limbii naţionale.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

3. MS. 45. CA DISCURS: NIVELUL SINTACTIC

3. 1. SINTAXA FUNCȚIONALĂ CA PARADIGMATICĂ A SEMNIFICAȚIEI GRAMATICALE

Denumirea de „sintaxa funcțională ca paradigmatică a semnificației gramaticale" îi aparține lingvistului Eugen Coșeriu (Coșeriu 1989: 5-46 și Coșeriu 1994: 65-82). Principiile sintaxei funcționale coșeriene pot fi sintetizate, *grosso modo*, prin câteva enunțuri:

– Între lexic și gramatică există o interdependență, în sensul că vocabularul are o parte orientată spre funcțiuni gramaticale și o parte gramaticalizată; orientarea lexicului spre funcțiuni gramaticale se face printr-o semnificație de graniță, numită semnificatul categorial. În limbă există cel mult patru asemenea semnificate categoriale de bază: substantiv, verb, adjectiv și adverb. Gramatica pătrunde în lexic prin formarea cuvintelor. Pe lângă semnificatul categorial există și semnificatul instrumental, acele morfeme care introduc lexemele într-o categorie gramaticală și conferă o anume funcțiune gramaticală.

– Prin combinarea semnificatelor lexicale, categoriale și instrumentale se naște semnificatul structural sau sintactic sau gramatical propriu-zis.

– La nivelul enunțului, Eugen Coșeriu mai deosebește un semnificat ontic, adică acea valoare de existență pe care o desemnează propoziția, ca fiind afirmativ, negativ, interogativ, optativ și imperativ.

– Planurile gramaticale posibile într-o limbă sunt: monem, cuvânt, grup de cuvinte, clauză, frază, text.

– Există patru proprietăți universale ale straturilor de structurare gramaticală: supraordonarea sau hipertaxa, subordonarea sau hipotaxa, coordonarea sau parataxa și substituția sau antitaxa.

– „Numai gramatica funcțională corespunde prin definiție (adică prin însăși natura sa) gramaticii reale, sistemului gramatical al fiecărei limbi, sistem pe care își propune nu să-l construiască arbitrar (sau să-l «simuleze»), ci să-l descopere și să-l expliciteze: să-l descrie în realitatea lui obiectivă" (Coseriu 1989: 43, trad. rom. de Emma Tămâianu, în „Dacoromania", serie nouă, I, 1994-1995, Cluj Napoca, p. 29-68).

3. 2. MS. 45 - DISCURS CREAT PRIN PROCESUL TRADUCERII

Comentând efortul traductologic efectuat de umanistul spaniol Juan Luis Vivès pe marginea Sfintei Scripturi, lingvistul Eugen Coșeriu afirmă că „no debería emitir ningún juicio personal y debería, más bien, dejar al lector la interpretación, mediante una traducción literal" (Coseriu 1977: 98). Pentru profesorul de la Tübingen, limba și semnificațiile ei „nu sunt obiectul traducerii, ci mai degrabă instrumentul său. Scopul traducerii nu este acela de a realiza identitatea semnificațiilor în textele limbii sursă și cele din textele limbii țintă [...], ci mai degrabă pentru a exprima aceeași desemnare și același sens cu ajutorul altor semnificații" (Coșeriu 2009: 315).

BDD-A19640 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

Problema acesta este mai complicată însă în cazul traducerii textului biblic, pentru că traducătorul trebuie, pe de o parte, să echivaleze în limba ţintă chiar misterul revelat prin Cuvânt şi, pe de altă parte, să respecte tradiţia idiomatică a variantei anterioare care „a câştigat" cea mai mare autoritate.

În micul său tratat de lingvistică a textului (Coşeriu 2013: 79), savantul de origine română afirmă că „traducătorul Bibliei, Hieronymus, scrie prietenului său de studiu, Pammachius, o scrisoare în care explică şi îşi justifică tipul demersului efectuat în traducerea Bibliei, anume că la traducerea textelor nebiblice – căci în Sfânta Scriptură topica însăşi ar fi o taină – nu a tradus cuvânt cu cuvânt, ci fidel sensului." Problema este discutată şi în studiul *Science de la traduction et grammaire contrastive* (Coşeriu 1991: 29-40); între aceste două teorii, cea a traducerii şi cea a gramaticii contrastive, există strânse legături, pentru că actul traducerii confruntă gramatica limbii sursă cu cea a limbii ţintă. Nu se traduc propriu-zis cuvinte, ci texte construite prin cuvinte. Care este conţinutul acestui text, se întreabă Eugeniu Coşeriu. Reluând ideile Sfântului Ieronim şi ale lui Vivès, el subliniază componentele importante ale textului: *dictio* (felul sau maniera de a spune, prin cuvintele şi construcţiile care semnifică în limba de origine), *sensus* (conţinutul textului, numit de Coşeriu *desemnare* şi *sens*) şi *verba* (conţinutul lingvistic sau *semnificatul*). Prin construirea acestui cadru teoretic de pornire, profesorul de la Tübingen afirmă că teoria traducerii se include în teoria limbii, căci traducerea nu are o natură diferită faţă de activitatea de a vorbi în general, ea fiind un tip particular al activităţi discursive, cu aceeaşi complexitate pe care o implică vorbirea însăşi.

Într-un cadru mai larg, distincţiile coşeriene (Coseriu 1997: 21) se referă la următoarele probleme:

a) obiectul şi instrumentul traducerii;
b) conţinutul limbii şi conţinutul textului;
c) limba şi folosirea limbii;
d) transpunere şi versiune.

Încercăm să aplicăm aceste patru distincţii la subiectul pe care l-am abordat.

a) Obiectul real al traducerii lui Milescu este discursul sau textul biblic al *Septuagintei*, în ediţia de la Frankfurt (1597). Mijlocul sau instrumentul şi, în acelaşi timp, materia traducerii este limba română de la 1660. Cărturarul cunoştea, desigur, graiurile locurilor pe unde a trăit, stilurile culte ale limbii române, precum cel biblic, cel liturgic şi cel administrativ-juridic, aşa cum se conturaseră ele în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

b) Traducătorul a avut de transferat, la nivelul expresiei, un conţinut textual al limbajului *Septuagintei* în propriul lui limbaj. El ar fi trebuit să ţină cont de următoarele trei determinări: un conţinut textual dat dinainte (naraţiunile, profeţiile, cântările etc. din cărţile biblice), posibilităţile de echivalare semantică între cele două limbi, privitoare la exprimarea acestui conţinut, cadrul istoric în care trăia şi scopul traducerii pe care o efectua.

c) Pentru a trata această chestiune, Eugeniu Coşeriu afirmă, în acelaşi studiu, că operaţia de traducere se desfăşoară în două faze: prima fază, cea semasiologică sau

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

interpretativă, este momentul de înţelegere a ceea ce desemnează textul original; traducătorul identifică desemnarea şi sensul din limba sursă, numite prin semnificatul lingvistic (este şi faza deverbalizării sau a dezidiomatizării); faza secundară, cea onomasiologică sau denominativă, este cea în care traducătorul reproduce desemnarea şi sensul printr-un semnificat al limbii ţintă (faza reverbalizării sau a reidiomatizării) (Coseriu 1997: 25). Ca şi în actul vorbirii propriu-zise, este vorba, mai întâi, de înţelegerea realităţii şi apoi de producerea unei vorbiri sau a unui discurs despre conţinutul acesteia.

d) În interiorul procesului de traducere, Eugeniu Coşeriu distinge între transpunere şi versiune. Prima stabileşte echivalenţe interidiomatice „în utilizarea semnificaţilor corespunzători exprimării desemnării şi a sensului" (Coseriu 1997: 27; traducerea de faţă ne aparţine). Traducătorul doreşte să spună acelaşi lucru la nivelul universal al desemnării şi la cel individual al sensului, apelând în acest scop la mijloacele semnificării oferite de limba-ţintă. O primă condiţie a transpunerii adecvate este aceea de a se ţine cont de diversitatea structurii semantice a limbilor, în ceea ce priveşte posibilităţile de desemnare. Versiunea construieşte corespondenţe strict textuale şi nu interidiomatice, nu are limite raţionale, ci limite care ţin de posibilităţile limbii ţintă şi de abilităţile traducătorului. Transpunerea ideală ar fi aceea care ar permite reconstruirea textului originar.

Cum am putea considera în această perspectivă MS. 45, transpunere sau versiune?

Milescu, în postura de pionier-traducător al *Vechiului Testament*, în integralitate şi nu parţial cum se mai făcuse deja, s-a concentrat pe actul propriu-zis al traducerii, deopotrivă ca transpunere şi ca versiune, realizând o traducere literală, neavând altă posibilitate de a aborda textul sacru.

Aşa cum observam analizând fenomenul de transfer lingvistic la traducătorii blăjeni ai *Vulgatei* (Munteanu 2012: 299-320), şi în cazul textului cărturarului Nicolae Milescu, scris cu aproape o sută de ani înaintea Vulgatei de la Blaj şi în alt context cultural, limba română se construia ca variantă, limbaj sau stil religios prin discursul traductologic al cărturarului moldovean, care, probabil, cunoştea şi s-a folosit de textele religioase româneşti care circulau în vremea lui: tipăriturile coresiene şi *Palia de la Orăştie* (1582), „prima tipăritură în limba română în care textul biblic nu mai este conceput şi prezentat ca parte a discursului cultual-liturgic sau ca ilustrare a preceptelor şi dogmelor creştine, ci ca o carte în sine" (Munteanu 2013, DGLR). Nu este evidentă „o continuitate textuală concretă" (*ibidem*), dar o simplă punere în paralel a aceluiaşi pasaj biblic în varianta MS. 45 şi a celor menţionate ca anterioare relevă constituirea unei tradiţii lingvistice, cu rol cvasi-normativ şi funcţii orientativ-formatoare:

> P. O., 1581-1582: Paliia Cartea de prima lu Moisi proroc ce se cheamă Bitia de pre roditura lumiei, 1 Cap:
> 26. Şi zise Domnezeu: să facem omul pre chipul ce să fie aseamine noo, ce să domnească pre peştii măriei şi dobitocului, pasirilor ceriului şi jivinilor şi a tot pământului şi spre toţi viermii ce se trag pre pământ.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

27. Şi Domnezeu făcu pre om lui pre obraz, pre obraz lu Domnezeu făcu el; bărbat şi muiare făcu ei.
28. Şi Domnezeu blagoslovi ei şi zise lor: creaşteţi şi vă înmulţiţi şi împleţi pământul şi biruiţi el şi domniţi pre pasările ceriului şi a tot fierilor ce se leagănă spre pământ.

MS. 45: A lui Moisi dumnezăiasca Scriptură Vêche, Bitia, Cap 1:
26. Şi dzise Dumnedzău: „Să facem om după chipul nostru şi după asămănare şi să stăpînească peştilor mării, şi pasărilor ceriului, şi dobitoacelor, şi tot pământul şi tuturor tîrîitorilor ce să tîrîiescu asupra pământului".
27. Şi făcu Dumnedzău pre om după chipul lui Dumnedzău l-au făcut pre îns, bărbat şi fămêie au făcut pre înşi.
28. Şi-i blagoslovi pre înşi Dumnedzău dzicîndu: „Crêşteţi şi vă înmulţiţi şi împleţi pământul şi domniţi pre însul; şi stăpîniţi peştilor mării şi pasărilor ceriului, şi tuturor dobitoacelor, şi tot pământului şi tuturor tîrîitorilor ce să tîrîiescu asupra pământului".

CORESI, PS.: În sfîrşit de dobîndă cîntecul lu David 5
1. Graiurele meale socoteaşte, Doamne!
Înţeleage chemarea mea!
2. Ia aminte glasul rugăciuniei meale,
Împăratul mieu şi Dumnezeul mieu!
Cătră tine rugaiu-mă, Doamne.
3. Demîneaţa auzi glasul mieu;
demîneaţa sta-voiu înaintea ta şi vă[z]
4. că [Du]mnezeu ce nu va fără-leage tu eşti.

MS. 45: La săvîrşit, pentru moştenitoare. Psalmu lui David 5
1. Graiurile mêle bagă-le în urechi, Doamne, pricêpe strigării mêle!
2. Ia aminte glasului rugii mêle, Împăratul mieu şi Dumnedzău mieu!
3. Căci cătră tine mă voi ruga, Doamne! Dimineaţa asculta-vei glasului mieu.
4. Dimineaţa dvori-voi ţie, *[446/1]* şi mă vei vedea. Căci nu Dumnedzău vrînd fărădălêgea tu eşti.

Este uşor de observat opţiunea lui Milescu pentru lexicalizări care se impuseseră o dată cu primele traduceri, cum este verbul *a blagoslovi* sau structura *Crêşteţi şi vă înmulţiţi şi împleţi pământul*, care au rămas ca atare aproape în toate versiunile biblice. Este evident şi faptul că un calc lexical precum *fără (de) lege* nu este creaţia lui Milescu, ci o actualizare a unui element idiomatic curent în limbajul cărturăresc religios, din etapa lui originară (Munteanu 2008a: 357 şi 571). Structuri imperative locuţionare (*ia aminte*) sau inversiuni (*sta-voiu, asculta-vei*) se pot identifica ca mărci ale unei pragmatici într-un discurs aflat pe drumul continuităţii. Prin procesul traducerii, se creează figurile sintactice prin care se exprimă repetiţia sau insistenţa, precum anadiploza, anafora, chiasmul, epifora sinonimică, metafraza şi celelalte, care astfel vor intra, ca nişte clişee sau procedee, în limbajul literar artistic, în special.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

4. CÂTEVA ELEMENTE DE SINTAXA PROPOZIȚIEI ÎN MS. 45

4. 1. NUMELE PREDICATIV

Ca funcţie cerută de un centru verbal copulativ, numele predicativ reprezintă o clasă de substituţie şi dezvoltă o relaţie sintagmatică specifică, de regulă ternară, implicând verbul copulativ şi un nominal-subiect (GLR II 2008: 267). În MS. 45 această funcţie este realizată în special prin nume, dezvoltată frecvent. Trecând peste exemplificările comune cu cele din limba literară modernă, ne oprim la câteva citaţii în care:

- Numele predicativ este antepus verbului copulativ, care, frecvent, este situat la sfârşitul enunţului: *Plata ta* ***multă*** *va fi foarte* - *μισθός σου* ***πολὺς*** *ἔσται σφόδρα* (Fac. 15:1); *Pentru că* ***frate*** *noao şi trupul nostru iaste* (Fac. 37:26).; *Locul întru carele tu stai* ***pământu*** *svînt iaste* - *τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν* (Ieş. 3:5); *Iată, eu* ***amorţit*** *la graiu sîntu* – *ἰδοὺ ἐγὼ ἰσχόφωνος εἰμι* (Ieş. 6:30). Această variaţie topică are, după părerea noastră, două cauze: respectarea tiparului sintactic al textului sursă, ca act de redevabilitate impusă de textul sacru, şi libertatea internă, structurală, prin care se caracterizează topica limbii române. Faptul că mesajul unui discurs, în care ordinea cuvintelor nu este strict impusă de anumite legi interne, este transmis şi înţeles ca atare relevă o disponibilitate istorică a limbii române.

– Numele predicativ este exprimat prin verb la gerunziu, într-o manieră azi neuzuală: *Şi norul Domnului să fêce* ***umbrindu*** *preste ei dzua* – *καὶ ἡ νεφέλη ἐγένετο σκιάψουσα ἐπ' αὐτοῖς ἡμέρας* (Num. 10:34); *Şi era nărodul* ***cîrtindu*** *rău înaintea Domnului* – *καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἔναντι κυρίου* (Num. 11:1).

4. 2. PREDICATIVUL SUPLIMENTAR SAU ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

Această funcţie este o poziţie sintactică relativ frecventă în textul milescian şi se raportează semantic atât la un verb, cât şi la un nume, fapt care îi conferă o acoperire sporită în procesul de echivalare a sensului dinspre textul-sursă spre cel ţintă. Extragem câteva exemple:

- Predicativul suplimentar este exprimat printr-un grup nominal a cărui delimitare cantitativă este realizată prin structura corelativă *den... până în*: *Încungiurară casa* ***den tînăr pînă în bătrîn*** (Fac. 19:4); construcţia ar putea fi interpretată morfologic drept o locuţiune substantivală, cu sensul 'toată lumea'. În textul grecesc apare o structură corelativă de acelaşi tip: *περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν* ***ἀπὸ νεανίκου ἕως πρεσβυτέρου.***

4. 3. SUBIECTUL

Definit ca funcţie care depinde de capacitatea unui verb de a o accepta, subiectul poartă, sub aspect comunicativ-pragmatic, informaţia tematică (GLR II 2008: 332-337). În MS. 45 această funcţie are o bogată realizare substantivală - *Au început* ***Moisí*** *a arăta lêgea* (Deut. 1:5) -, pronominal-deictică - ***Acêstea****-s numele fiilor lui Israil*

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

(Ieş. 1:1).-, în cazul nominativ, ca poziţie de prototip, dar şi verbală: *Bine iaste înaintea Domnului* ***a blagoslovi*** *pre Israil* (Num. 22:21). Tipologia subiectului în MS. 45 este aceeaşi ca în limba de azi: subiect exprimat simplu şi multiplu - *Şi* ***piêlea*** *ei şi* ***cărnurile*** *şi* ***sîngele*** *ei cu baliga ei să va arde de tot* (Num. 19:5) -, subiect neexprimat inclus şi subînţeles - *Nu voi putea sîngur să vă portu pre voi* (Deut. 1:9), *Şi mi-aţi răspunsu şi aţi dzis* (Deut. 1:14); nu am înregistrat subiect nedeterminat. Subiectul ocupă ultima poziţie în enunţ, după cum impune topica textului sacru: *Grozav la glas şi încet la limbă sîntu* ***eu*** - după gr. *ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι* (Ieş. 4:10). „Literalismul transpunerii este izbitor. Presiunea originalului grecesc asupra traducătorului se dovedeşte maximă la nivel sintactic şi la cel lexical. Ordinea cuvintelor în enunţ este, practic, aceeaşi, ceea ce conferă textului românesc un tip de discursivitate specială, artificială în raport nu doar cu limba română comună modernă, ci şi cu vorbirea populară a epocii" (Munteanu 2013: 8).

Ca fenomen interesant, inedit până la Milescu[1] şi instituind o tradiţie în limba versiunilor vetero-testamentare, remarcăm un subiect nominal cu rol de agent, aflat în relaţie cu un predicat exprimat prin verbul *a ploua*, folosit în uzul general actual ca impersonal: *Şi* ***Domnul*** *au ploat pre Sodom şi pre Gomor iarbă pucioasă şi foc* (Fac. 19:24); *Şi ploă* ***Dumnedzău*** *piatră pre tot pămîntul Eghíptului* (Ieş. 9:23); *Şi dzise Domnul cătră Moisí: „Iată,* ***eu*** *plou voaă pîini den cer* (Ieş. 16:4); restricţia semantică din limba actuală impusă de calitatatea de impersonal a verbului *a ploua* nu funcţionează în aproape toate variantele moderne ortodoxe ale Bibliei, cum se vede, de pildă, în BIBL. 1990: ***Eu*** *le voi ploua pîine din cer* (Ieş. 16:4), fapt care demonstrează preluarea opţiunii de echivalare traductologică a lui Milescu.

În ceea ce priveşte acordul dintre subiect şi predicat în MS. 45, este evidentă realizarea lui ca în limba contemporană: acordul în număr şi persoană funcţionează de regulă (Munteanu E. 2013:8): *Şi* ***fiii*** *lui Israil* ***crescură*** *şi* ***să înmulţiră*** (Ieş. 1:7) – , dar sunt destul de frecvente dezacordurile: *Şi* ***era amîndoi*** *despuiaţi* (Fac. 2:25); *Şi* ***dzise vrăjitorii*** *lui Faraón* (Ieş. 8:19).

4. 4. ATRIBUTUL

Exemplificăm câteva realizări ale atributului, ca fiind fenomene mai deosebite, inactuale azi şi specifice textului la care ne referim:

- Atributul intern (Dragoş 1995: 54) este exprimat printr-un substantiv din aceeaşi familie lexicală cu regentul: *Şi vei aduce pre berbêce tot pre jirtăvnic ardere de tot Domnului, cătră miros* ***a mirosénii*** *frumoase* - *εἰς ὀσμὴν εὐωδίας* (Ieş. 29:18); *cătră miros* ***de*** *bun* ***miros*** *înaintea Domnului* - *εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἔναντι κυρίου* (Ieş. 29:25). În greceşte, cuvintele respective au radical lexical diferit, aşadar opţiunea traducătorului denotă o creativitate deosebită, căci, în ciuda formulei cvasi-pleonastice simţite ca atare în receptarea modernă, expresivitatea semantică este evidentă. În limba-ţintă se realizează figura sintactică poliptoton, cu funcţie

[1] În P. O.: 231, versetul exemplificat are următoarea expresie: *Eu den ceriu ca o ploaie voi da pîine voao* (2 Cartea lui Moisi 16:4).

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

textuală de intensificare a sensului, o repetare a aceluiaşi cuvânt sub forme flexionare diferite. În traducerea actuală (BIBL. 1990), se echivalează sintagma *către miros de bun miros* cu *spre bună mirosire*. Un alt exemplu de atribut intern se asociază cu fenomenul repetiţiei prin substitute: *Şi vei pune acoperirea* ***acoperemîntului*** *pre uşea cortului mărturiei şi jirtăvnicul jirtvelor îl vei pune lîngă uşile cortului mărturiei* (Ieş. 40:6).

– Atributul substantival exprimat, de obicei, prin nume propriu, desemnând apartenenţa sau posesia, se află în relaţie de dependenţă nemarcată flexionar sau joncţionar, ci realizată prin simpla juxtapunere: *Mă mîntui den mînile* ***Faraón*** (Ieş. 2:23); *Şi acum, iată, strigarea fiilor* ***Israil*** *veni către mine* – *κραυγὴ τῶν υἱῶν Ισραηλ* (Ieş. 3:9); *Şi s-au ferit de la cortul* ***Coré, Dathan*** *şi* ***Aviron*** *împregiur* (Num. 16:27). Biblia de la Bucureşti înlătură fenomenul, folosind joncţiunea cu articolul hotărât. Un caz asemănător este şi exprimarea raportului de dependenţă fără prepoziţie: *Şi Moisi era păscîndu oile lui Iothor, socru-său, popei* ***Madiam*** (Ieş. 3:1). Sintagma apozitivă *popei Madiam* este modificată în BIBL. 1688 în structură prepoziţională: *popei de Madiam*.

– Atributul substantival este introdus prin prepoziţia *a*, destul de frecvent, într-o construcţie echivalentă cu genitivul[2]: *Şi să stinse toată rădicarea carea era asupra fêţei* ***a tot pămîntului*** – *ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς* (Fac.7:23); *Şi mă făcu ca pre un tată a lui faraon şi domnu* ***a toată casa*** *lui şi despuitor* ***a tot pămîntul*** *Eghíptului* - *παντὸς τοῦ οἴκου ... πάσης γῆς Αἰγύπτου* (Fac. 45:8); *Va muri […] şi pînă în cel dentîi născut* ***a tot dobitocul*** – *ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους* (Ieş. 11:5); *Pentru că sufletul* ***a tot trupul*** *sîngele lui iaste* (Lev. 17:11). Recurenţa acestei structuri compuse din prepoziţie, adjectiv pronominal nehotărât şi substantiv este mare şi ea corespunde unei structuri greceşti echivalente (Arvinte 2001:71).

- Atributul substantival în cazul acuzativ este introdus prin structura *de în*, echivalent semantic cu prepoziţia *din*: *Domnul lovi tot dentîi născutul în pămîntul Eghíptului, den dentîiu născutul lui Faraón ce şade pre scaun şi pînă la cel dentîi născut al roabei ceia* ***de în groapă*** - *τῆς ἐν τῷ λάκκω* (Ieş. 12:29). Aceeaşi relaţie de dependenţă este echivalată, în alte contexte enunţiative, cu prepoziţia *den*: *Şi dzisem domnului cum iaste noao tată bătrîn şi copil* ***den bătrînêţe*** - *γέρως νεώτερον* (Fac. 44:20). Structura *de în* este o formă de tranziţie a compunerii respective. Corespondentele greceşti sunt diferite.

- Atributul substantival este legat de regent prin articol demonstrativ şi prepoziţie, elemente joncţionale care au rol pragmatic de actualizatori suplimentari ai desemnării regentului, aici subiectul enunţului: *Glasul trîmbiţii răsuna tare şi să spămîntă tot nărodul* ***cel den tabără*** – *ὁ λάὸς ὁ ἐν τῇ παρεμβολῇ* (Ieş. 19:16); *Şi au făcut sfêşnicile* ***cêle de aur*** *5 după judeţul lor* - *τὰς λυχνίας τὰς χρυσᾶς* (2Paral. 4:7). În variantele biblice moderne se renunţă la articolul demonstrativ.

Fenomenul este discutat de Elena Dragoş (Dragoş 1995: 68-69), în contextul cumulului de articole sau de alţi conectori, şi considerat o adiţie. Contrar tendinţei limbii vechi de a suprima unele conective, această tendinţă de adăugare creează o

[2] Pentru alte exemple din texte anterioare Manuscrisului 45, vezi Frâncu 2009: 166.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

redundanţă la nivel gramatical, „cu certe finalităţi deictico-individualizatoare." Atributul adjectival realizat prin posesiv constituie o „adiţie pleonastică" (*ibidem*), pentru că urmează după pronumele reflexiv *îşi*: *Şi, sculîndu-să Avraam dimineaţa, îşi înşelă măgariul* ***său*** *–* *τὴν ὄνον αὐτοῦ* (Fac. 22:3). Acelaşi fenomen de adiţie apare şi în cazul unui atribut pronominal exprimat prin pronume personal: *Şi va fi în dzua a şêptea îşi va rade tot părul* ***lui*** (Lev. 15:5). În aceeaşi tendinţă de adăugare morfo-sintactică se încadrează şi exemplul: *Şi după dzilele* ***cêle multe acêlea****, au murit împăratul Eghiptului* (Ieş. 2:24). Acest exemplu relevă încă o dată presiunea topicii greceşti din *Septuaginta* asupra traducătorului: *Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου.*

– Atributul substantival genitival, exprimat prin nume proprii, realizează relaţia de dependenţă prin flexiune cu articol hotărât proclitic *ii* (*cf.* Arvinte 2001, Frâncu 2005: 271): *Şi le-au adus pre iale preste vîrvul muntelui carele iaste de cătră faţa* ***i Hevron*** (Jud. 16:3); *Şi muri Eliméleh, bărbatul* ***ii Noemin****, şi rămase ea şi amîndoi ficiorii ei* (Rut 1:3). Fenomenul este înlocuit în BIBL.1688, cu excepţia unei situaţii, probabil omise la revizie.

– Atributul în dativul adnominal este foarte frecvent în MS. 45, ca şi în multe texte din epoca veche; funcţia are ca regent un nume nearticulat, condiţie obligatorie la nivel sintagmatic. Studiile despre evoluţia latinei populare în Orientul latin documentează preferinţa, în epoca târzie, pentru dativul simpatetic şi cel posesiv, în contextul concurenţei dintre cazurile dativ şi genitiv (Iliescu 1965:98 şi Dragoş 1995:93). *Doară nu-s paznic eu* ***fratelui*** *mieu!* (Fac. 4:9); *Începători caselor* ***rudeniilor*** *lor* (Ieş. 6:14); *Slujba să fie a leviţilor pren Ithámar, fiiu lui Aaron* ***preutului*** (Ieş. 38:21*)*; *Ficiorul lui Saló, boiêrin* ***casei*** *moşiei lui Simeon* (Num. 25:14).

– Cumulul de atribute este exprimat uneori artificial, caz în care traducătorul suspendă enunţarea pentru a favoriza echivalenţa formală în raport cu textul-sursă: *Şi áripa cealaltă de 5 coţi, atingîndu-să de áripa* ***a lui heruvim celuialalt*** (2Paral. 3:11). Biblia de la Bucureşti „îndreaptă" formularea, optând pentru o secvenţionare firească: *aripa celuialalt heruvim*. Ordonarea părţilor în enunţ este un fenomen calitativ (Dragoş 1995:71-77), ca permutarea şi substituţia. Topica inversă a atributului are drept cauze primatul literalităţii în momentul transferului lingvistic: *Nu-s* ***ca a Eghíptului*** *muieri jidovcile* (Ieş. 1:19).

– Atributul exprimat prin nume propriu, marcând sensul de apartenenţă, echivalat în limba de azi printr-un genitiv (*Fiii* ***lui Iuda***), realizează acest sens gramatical prin simpla alăturare sau juxtapunere, şi nu prin subordonarea cu mijloace flexionare: *Fiilor* ***Iuda****, după rudele lor, după năroadele lor* (Num. 1:6); *Şi ficiorii* ***Falus****: Eliav* (Num. 26:8). Opţiunea traductologică se explică printr-un calc funcţional gramatical după structura grecească.

4. 5. COMPLEMENTUL DIRECT

Funcţionarea generalizată a complementului direct personal cu prepoziţia *pre* devine o normă în textul scris, după anul 1600. Unii istorici ai limbii inclină să creadă că acuzativul cu *pre* este vechi, din epoca străromânei, dezvoltat ca o

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

consecinţă a inovaţiilor latinei populare orientale, pe de o parte, şi mai târziu, ca o consecinţă a fenomenului de reluare şi anticipare a complementelor directe şi indirecte prin formele scurte ale pronumelor personal, pe de altă parte (Drăganu 1943). În jurul acestui fenomen sintactic românesc au existat numeroase discuţii privind istoria, vechimea şi funcţionarea lui la nivel diatopic şi diafazic. Faptul că acuzativul cu *pre* nu apare în dialectele sud-dunărene[3] şi nu este înregistrat decât foarte rar în primele texte româneşti scrise a determinat-o pe Florica Dimitrescu să considere că acest fenomen este recent, şi anume dintr-o epocă imediat anterioară primelor texte (Dimitrescu 1960: 219-227). Elena Dragoş, după ce revede o serie de opinii şi înregistrează serial exemple din texte aparţinând secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, în contextul discutării problemei suprimării unor morfeme, avansează ideea că „prin urmare, suprimarea lui *pre* ca morfem al complemenului direct, genul personal, nu este un fenomen caracteristic limbii române, ci s-a manifestat sub influenţa textelor din care s-a tradus, la care au contribuit şi posibilităţile pe care le ofereau şi celelalte moduri de realizare a complementului în acuzativ: topica, anticiparea sau reluarea prin pronume conjuncte a complementului direct" (Dragoş 1995:66).

Exemplificăm câteva realizări ale complementului, ca fiind fenomene mai deosebite, inactuale azi şi specifice textului la care ne referim:

- Joncţiunea cu prepoziţia *pre* apare şi în cazul unor complemente directe exprimate prin nume desemnând un inanimat sau o fiinţă non-umană, fenomen azi inactual: *Şi carne prinsă de jiganii să nu mîncaţi, cîinelui aruncaţi* ***pre ea*** (Ieş. 22:31); ***Pre mană*** *au mîncat, pînă au venit la partea Finíchii* (Ieş. 16:35); *De-mi vei da pre nărodul acesta suptu mîna mea, voi anathematisí* ***pre el*** *şi* ***pre cetăţile*** *lui* (Num. 21:2).

- Relaţia de dependenţă faţă de verbul tranzitiv se stabileşte, ce-i drept, mai rar, prin prepoziţia *a*, moştenită din lat. *ad*, ieşită din uz de destul de multă vreme ca instrument pentru un obiect direct, pentru care s-a fixat în limba română morfemul *pre/pe*, moştenit din lat. *per*. Morfemul *a* pentru obiectul direct funcţionează în limbile romanice apusene, spaniola, catalana şi occitană. MS. 45 conservă acest fenomen, dispărut ulterior din cauza concurenţei produse de formele prepoziţionale *pre/pe* şi datorită omonimiei gramaticale suferite de cuvântul *a*: *Ieşi-va om den seminţiia lui şi va stăpîni* ***a limbi*** *multe* – *κυριεύσει ἐθνων πολλῶν* (Num. 24:7). În greceşte verbul are regim de genitiv. În BIBL. 1688 această structură din MS. 45 este păstrată.

- Frecventă este folosirea redundantă (*cf.* Frâncu 2009: 351) a pronumelor care reiau obiectul direct, triplu exprimat, ca în exemplul următor: ***Fîntînă****, au săpatu-****o pre însă*** *boiêrini - φρέαρ, ὤρυξαν αὐτο ἄρχοντες* (Num. 21:18);- Reduplicarea din secvenţa ***L****-au luatu-****l*** (Ieş. 2:5), ca şi reluarea sau anticiparea obiectului direct, pot fi considerate normă în varianta idiomatică literară a MS. 45: ***L****-au certat* ***pre el*** *şi* ***l****-au păzit* ***pre el*** *ca lumina ochiului* (Deut. 32:10).

- Reluarea sau anticiparea complementului direct se realizează destul de frecvent prin pronumele personal *ii*: *Şi luîndu Moisí fămêia lui şi copiii,* ***ii*** *sui pre trăgători şi să*

[3] Capidan 1932: 530 identifică, totuşi, câteva exemple de acuzativ cu *pri/pi*.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

întoarse la Eghípet (Ieş. 4:20); *Şi pre ficiorii lui* ***ii*** *vei aduce* (Ieş. 29:8); *Şi deşchidzîndu pămîntul gura lui,* ***ii*** *înghiţi pre ei* (Num. 26:10); *Şi toţi stîlpii lor* ***ii*** *veţi scoate* – *καὶ πάσας τὰς στήλας αὐτῶν ἐξαρεῖτε* (Num. 33:52).

4. 6. COMPLEMENTUL (DIRECT) INTERN

Complementul intern este exprimat printr-un nume din aceeaşi familie lexicală cu verbul regent şi este frecvent în corpul MS. 45: *Şi* ***fiarsă*** *Iacov* ***fiertură*** *- ἥψησεν δὲ Ιακωβ ἔψεμα* (Fac. 25:29); ***Vei zăloji zălog*** *haina aproapelui* (Ieş. 22:26); *Şi* ***va tămîia*** *Aaron pre însul* ***tămîie*** *tocmită* – *¨καὶ θυμόσει ἐπ᾽ αὐτου Ααρων θυμίαμα* (Ieş. 30:7); *Şi* ***nu voi mirosi miroseniia*** *jirtvelor voastre* (Lev. 26:31). Transpunerile lexicale sunt păstrate întocmai în BIBL. 1688. Ele realizează o funcţie textuală de intensificare semantică; versiunile biblice moderne evită exprimările redundante.

5. CONCLUZII PARŢIALE

Nivelul sintactic al textului Manuscrisului 45 este complex şi în el „se varsă" toate fenomenele idiomatice, căci reprezintă actualizarea vorbirii într-un discurs rezultat prin transferul traductologic. Selectarea unităţilor din paradigmele lexico-morfologice este urmată de combinarea lor în plan sintagmatic, în aşa fel încât să fie respectată cât mai fidel literalitatea textului-sursă. Ca text sacru, acesta impunea vechilor traducători români cerinţa de a-l respecta cât mai mult şi mai bine cu putinţă. Milescu Spătarul cunoştea principiul formulat de Sf. Hieronymus, potrivit căruia cuvintele Domnului nu pot fi reproduse dintr-o limbă într-alta decât într-o manieră literală, deoarece există un mister chiar şi în succesiunea cuvintelor. („ordo verborum mysterium est").

Literalismul de grad secund al textului MS. 45 îl obligă pe cărturarul traducător la un efort lingvistic de o creativitate maximă, vizibil în împrumuturi, calcuri şi alte mijloace interne de realizare a creaţiei lingvistice, dar mai ales în construirea, prin imitaţie, a unei sintaxe româneşti „noi", savante, artificiale de multe ori, şi care instituie, în acelaşi timp, pentru prima dată în limba română, figurile de construcţie sintactică, cu funcţii pragmatice, retorice, estetice.

Fenomenele sintactice înregistrate ca ieşite din uz conturează specificul limbii biblice româneşti în etapa de constituire ca variantă stilistică funcţională. Prin talentul şi competenţele sale ieşite din comun, care ating genialitatea, Nicolae Milescu Spătarul este un prototip al traducătorului creativ în epoca veche a culturii româneşti; textul său, revizuit, cum se ştie, este monumental, de o valoare documentară inestimabilă şi oferă filologilor un câmp de investigaţie inepuizabil.

Bibliografie

A. Izvoare

BIBL. 1688: *Biblia 1688*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 1988-2013.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

BIBL. 1990: *Biblia sau Sfânta Scriptură*..., Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1990.

CORESI, PS. :Coresi, *Psalirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*, Text stabilit, Introducere şi Indice de Stela Toma, Editura Academiei, Bucureşti, 1976.

MS. 45: Biblioteca filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

P. O. 1968: *Palia de la Orăştie, 1581-1582, Text – Facsimile – Indice*, Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Editura Academiei, Bucureşti, 1968.

B. Literatură secundară

Arvinte 2001: Vasile Arvinte, *Normele limbii literare în Biblia de la Bucureşti (1688). Studiu lingvistic*, în *Biblia de la Bucureşti (1688)*, ediţie îngrijită de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, I, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2001, p. I-CLXXXIV.

Coseriu 1977: Eugenio Coseriu, *Vives y la problema de la traducción* în *Tradición y novedad en la ciencia del lenguaje*. Estudios de historia de la lingüística, estudios traducidos den alemán por Marcos Martinez Hernándes, Editorial Gredos, Madrid, 1977.

Coseriu 1989: Eugenio Coseriu, *Principes de syntaxe fonctionnelle*, în «Travaux de linguistique et de philologie», XXVII, Strasbourg-Nancy, 1989 (trad. rom. de Emma Tămâianu, în „Dacoromania", serie nouă, I, 1994-1995, Cluj Napoca, p. 29-68).

Coşeriu 1991: Eugenio Coseriu, *Science de la traduction et grammaire contrastive*, în „Linguistica Antverpiensia", Universiteit Antwerpen, Hoger Institut voor vertalers en tolken, 1991.

Coseriu 1997: Eugenio Coseriu, *Portée et limites de la traduction*, în „Parallèles", n. 19 (1997), *Cahier de l'Ecole de Traduction et d'Interprétation*, Université de Genève.

Coşeriu 2009: Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*, antologie, argument şi note de Dorel Fânaru, traducere de Eugenia Bojoga, Dumitru Irimia, Eugen Munteanu *et alii*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009.

Coşeriu 2013: Eugenio Coseriu, *Lingvistica textului. O introducere*, versiune românească de Eugen Munteanu şi Ana-Maria Prisecaru, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2013.

Dragoş 1995: Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, R. A., Bucureşti, 1995.

Frâncu 2009: Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009.

Iliescu 1965: Maria Iliescu, *Du latin au roumain. Sur quelques traits romans méconnus de la langue roumaine*, în „Revue roumaine de linguistique", 10, 1965, 1-3, p. 91-100.

GLR II 2008: *Gramatica limbii române. II. Enunţul*, coordonator: Valeria Guţu Romalo, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

Munteanu 2008a: Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

Munteanu 2008b: Eugen Munteanu, *Biblia de la Bucureşti (1688) în raport cu versiunile ulterioare ale Sfintei Scripturi în limba română. Un punct de vedere filologic*, în *Sfânta Scriptură şi Sfânta Liturghie, izvoare ale vieţii veşnice*, Ediţie îngrijită de Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu, Editura Trinitas, Iaşi, 2008.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)

Munteanu 2012: Lucia-Gabriela Munteanu, *Funcții textuale ale lexemelor din câmpul lexical-semantic verba dicendi în „Vulgata de la Blaj". Privire în contextul transferului traductologic, cu aplicații din teoria coșeriană*, în volumul *Receptarea Sfintei Scripturi, între filologie, hermeneutică și traductologie*, II, Lucrările Simpozionului Naţional «Explorări în tradiţia biblică românească şi europeană», Iaşi, ediţia a II-a, 4-5 noiembrie 2011. Editori: Eugen Munteanu (coord.), Ana-Maria Gînsac, Maria Moruz, Editura Universităţii «Alexandru Ioan Cuza», Iași, 2012.

Munteanu 2013: Eugen Munteanu, *Tratatul despre raţiunea dominantă (Cartea a IV-a a Macabeilor), primul text filosofic tipărit în limba română*, în *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688, Pars XXII, Josephus Ad Machaaeos*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

BDD-A19640 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:05 UTC)